

Salâh Bîrsel

Aynalar Günlüğü

Günlük

1986

20 Şubat

Bir şair dost dedi ki:

“Senin günlüğünde sen çok az varsın. Ben kendine daha çok yer ayırmanı isterdim.”

Doğrudur belki bu.

Ama dostumun yazdıklarında da kendisi yoktur.

Oğlu, kızı, eşi de yoktur.

Gerçekte bir insanın kendisini bilmesi, kendisini tanınması, onu tüm aksırık, tıksırıklarıyla kitabına boca etmesi öyle kolay bir iş değil.

Yaşam içinde yer değiştiren, gülen, konuşan, boğaz cengi veren ya da kaldırım surfu yapan kişi, bir kitabın beyaz sayfaları üstüne kondukları vakit, kendi canlılığından, kendi şaklavaklığından çok şey yitirir.

Şöyle düşünün:

Belkıs Akkale’yi beyaz taşlarla işli mosmor giysisiyle “Entarisi mormuş / Yar sevmesi zormuş” türküsünü çığırırken, elinden tutup, bir kitabın sayfalarına antresini yaptırırsak geriye ne onun yanık sesi, ne de fırlıklı görünümü kalır.

Mikhail Naimy, şair Halil Cibran üzerine yazdığı kitabın ön-sözünde –bunları Henry Miller’in bir yazısından çıkarıyorum– aşığı yukarı aynı görüşü savunur:

“Bu yaşamöyküsünü yazmaya bir sürü bocalamadan sonra karar verdim. Çünkü bir insanın kendi yaşamını tam bir bağıllık ve doğrulukla ve de duygularının bütün karmaşıklığı ve ilişkilerinin çeşitliliği içinde anlatmaya olanak bulabileceğini sanmıyorum. Böyle bir durumda bir insanın, yeteneği ne olursa olsun, bir başka adamın, bir dâhi ya da bir hebennekanın, yaşamını bir kitabın iki kapağı arasına sıkıştırabileceği nasıl ileri sürülebilir?”

İrlandalı yazar Yeats de anılarında buna benzer şeyler dök-türür:

“Kendi üzerime çok az şey biliyorum. Karşı ben’imi ise daha az tanıyorum. Hiç kuşkusuz yemeğimi kaynatan, odamı silip süpüren kadın bu konuda benden bilgilidir.”

Doğrusu kendilerini yaptıklarına boca ettiklerini söyleyen ya-zarlar bile çokluk, kendileriyle girintisi, çıkıntısı olmayan kara-koncolosları geçirirler kitaplarına.

Günlükçüler, anıcalar bile kendilerine taban tabana karşıt bir kımpeşi sürerler piyasaya.

Nedir, insanoğluna en yakın görüntüleri, yine günlükçüler, anıcalar verir. Çünkü bunlar kendilerini birtakım yanılığardan, birtakım yanlış anlamalardan kurtaramasalar da olayları ve söz-leri gününde ve yerinde saptadıklarından gerçeğe herkesten çok yaklaşmış olurlar,

Hint-Türk İmparatoru Babür Şah’ın büyük oğlu Hümayun’un bir şiiri:

*Aynada kişinin biçimi görünürse de
O biçim, her vakit, kişiden ayrıdır.*

22 Şubat

Dünyamız acı yüklü, hıyırık bir kümeştir.

Orada tüneyen yarım aklı kınalılar, işleri güçleri fesat aşu pi-şirmek olanlar, cıllığı çıkmış sarhoş kaşıkları, büyük mastorlar,

karabilimciler ve de maymuncular insanların içini karartmak, uykularını kısaltmak için ellerinden geleni ardlarına koymazlar.

Halkın oyunlarını ensesinden topa tuttuğu Fransız şairi Antonin Artaud da dünyayı-donyayı: “İslanmış köpek ve alçak maymun estepetası” diye anacaktır.

24 Şubat

Yüzyılımızın başlarındaki sokak satıcılarını yüceltmek ve de fok fok kaynatmak için yazdığım deneme bitti. Adını “Biri Birer Kuruşa” koydum. Ama ondan önce yazıyı iki kez, baştan sona okuyup, makas ucuyla iç saçları alan bir berber gibi, yazının çeşitli yerlerinden tam 29 satır çıkardım. Bir sürü de makas şıkırtısı kullandım.

27 Şubat

Hugo 70 yaşlarında birtakım düşler görmeye, birtakım cava-la-cuvala sesler işitmeye başlarsa da kendini yine yaşlanmış saymaz. Çünkü boyuna kitap üretiyordur. Yetmiş dokuzunda –dört yıl sonra ölecektir– günlüğüne şunu yazar:

“*Düşüncenin Dört Rüzgârı*’nın (Quatre Vents de l’Esprit) son bölümünü de bitirip pazartesiyeye kitapçıma vereceğim.”

Nedir, Hugo’nun kendini pimponlaşmış görmemesinin bir nedeni, yaşamı boyunca kadınlara –hizmetçi kadınlar da bunların içindedi – yakın durması, onların önünde diz çökmesidir. Ama kadınlar da onun karşısında, birbirleriyle yarışırılar.

Hugo, onlara dünyayı tatlılaştıran artist yavrusu gözüyle bakar.

Ama 1879 yılında –o vakitler yetmiş yedisindedir– sevgilisi Blanche evlenip de kendisini yüzüstü bırakınca, kadının kocası da Hugo’nun eskiden Blanche’a yazdığı mektupları bir sömürü aracı olarak kullanmaya kalkışınca; kadınlar üzerindeki düşünceleri değişir. Üç yıl sonra, 21 Aralık 1882’de günlüğüne şunları da geçirir:

“Kadınlar en sonunda işi suç atmaya döker. Kabalaşır, alçaklaşır, çamura yatar. Dürüst ve namuslu erkekler de onlara hiçbir şey yapamaz.”

3 Mart

Ben, yazı ne kadar açıklama kaldırırsa o kadarını yaparım, daha çoğuna kaçmam. Çoğu, yazıyı öldürür.

Denemelerimi yazarken de buna dikkat ederim. Olayları yanyana getirir, yargı çıkarmayı da okurlara bırakırım. Gerçekte, olayların fırınlanmasında, şişe dizilmesinde, indirilip bindirilmesinde yargının ta kendisi vardır. Okur elini uzatacak, onu koparacaktır. Nedir, kimileri bu kadarcık bir çabaya bile katlanmaya yanaşmıyor.

İlle de ne demek istediğinizi bir daha, bir bir daha anlatacak, üstelik yazınızın aynasını da karartacaksınız. Çağımız filozoflarından Krishnamurti şöyle der:

“Ben bile bile kapalı olmaya çalışıyorum. İstesem adamakıllı açık olabilirim. Nedir bu, benim düşünceme uygun değildir. Bence bir şey iyisinden belirlendi mi, bütün canlılığını yitirir.”

Borges’in, Cortazar’ın yapıtlarını alacakaranlık bulanlar bu nokta üzerinde durmalı. Doğrusu, onların soyutlukla hiçbir alışverişleri yoktur. Yalnız zaman zaman birtakım folyalak oyunlara, birtakım çiçekdürbünlerine el atarlar. Ama ikisi de yazının ne kadar açık, ne kadar da kapalı olması gerekeceğini çok iyi bildiklerinden sonunda yine her şeyi açık ve seçik olarak anlatmış olurlar.

Malina romanının yazarı Ingeborg Bachmann da öyle.

Krishnamurti düşlere gömülmenin, içe kapanmanın dünyadan elini ayağını çekmek olduğuna da inanmaz. Hele düşüncelere dalmanın insanı soyutlayan, kendi içine kilitleyen bir eylem olduğuna hiç inanmaz. Onlara sadece dünyanın ve dünyadaki eylemlerin daha iyi algılanmasına omuz veren bir araç gözüyle bakar.